

2. DOĞRU SORULAR SORMA

Yetişkinlerin küçük çocuklarla olan iletişimlerini gözlemlediğimizde en fazla karşılaştığımız iletişim biçiminin çocuklara sürekli sorular sormak ve onlardan cevap beklemek şeklinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, doğru ve beklediğimiz bir iletişim şekli değildir. Yetişkinler olarak çocuklarla kuracağınız etkili iletişimin en önemli unsurları; soru-cevap dengesinin kurulması ve çocuğa doğru soruların sorulmasıdır.

Çok fazla soru sormak, çocukla yaptığınız sohbetin ya da etkileşimin dengesini bozar. Yetişkinler sıklıkla **"Bu ne?, Bu ne?"** şeklinde ardı ardına sorularını sıralarken, küçük çocukların bu soruları cevaplamak için çırpındıklarını ve sonrasında bu soruları cevaplamaktan vazgeçtiklerini, bazen de yetişkinin yanından ayrılarak başka bir şeyle ilgilenmeye başladıklarını gözlemleyebilirsiniz. O halde küçük yaş grubunda yer alan çocuklarla kurulan iletişimde doğru sorular sorabilmek önemliken, bu durum çocukların yaşadığı yetersizlikler (dil ve konuşma bozuklukları, zihinsel yetersizlik, Otizm Spektrum Bozukluğu vb.) söz konusu olduğunda daha da önemli hâle gelmektedir. Bu nedenle birbiri ardına çok fazla soru sormak, test eder gibi soru sormak ve cevabını bildiğiniz soruları çocuğa yöneltmek istenen bir durum değildir. Bunun yerine iletişimde yerinde ve zamanında (doğal bağlamlarda ortaya çıkan) sorular sorma ve doğru soru çeşitlerini seçme, çocuğu konuşmaya olumlu bir şekilde cesaretlendirme ve çocuğun daha çok sözcük kullanmasında etkili bir yoldur.

Doğru sorular sorma stratejisi, çocuğa yaratıcı yanıt verme şansı sunan ve çocuğun daha çok sözcük kullanmasını destekleyen açık uçlu soruların sorulması sürecidir.

Doğru sorular sorma stratejisinde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, gerçek ya da açık uçlu sorular sormaktır. Uygun olmayan ise **"evet/hayır"** cevabı ile sınırlı kapalı uçlu sorular sormaktır ki bu durum çocukla kurulan iletişimin devam etmesine engel olmaktadır. **"Aç mısın?"**, **"Yardım ister misin?"** gibi sorular kapalı uçlu soru örnekleridir. **"Evet/hayır"** cevabı ile sınırlı olmayan açık uçlu sorular ise çocukla etkileşimi başlatma ve sürdürmenin en iyi yoludur. Ayrıca açık uçlu sorular, çocuğa yaratıcı cevaplar verme şansı sunmaktadır. Örneğin, çocukla oynadığınız evcilik oyunu sırasında **"Yemek yemek mi istiyorsun?"** sorusu yerine **"Ne yemek istiyorsun?"** sorusunun sorulması açık uçlu soruya bir örnektir. Bu stratejinin uygulama sürecinde, çocuğa sorulan sorunun karşılığında onun tepki vermesi için 3-5 saniye beklenir. Çocuk doğru ya da eksik yanıt verirse yetişkin bu yanıtı genişleterek çocuğa model olur. Çocuk yanıt vermez ya da hatalı yanıt verir ise yetişkin çocuğa model olur, çocuk yetişkin model olduktan sonra yanıt verirse yetişkin bu yanıtı genişleterek model olur. Bu süreç Şekil 1'de yer almaktadır.

Aşağıda doğru sorular sorma stratejisinin uygulanışı şema şeklinde gösterilmiştir:

Çocuğa gerçek/açık uçlu bir soru sorun.
(Çocuğun tepkisini 3-5 saniye bekleyin.)
-**"Bu sayfada en çok hangi hayvanı sevdin?"**

Çocuk yanıtlamaz.

-**"Bak bu at."**

(Çocuğu yönlendirin/-
model olun, çocuğun
tepkisini 3-5 saniye
bekleyin.)

-Çocuk: **"At."**

-Öğretmen: **"Beyaz at."**

(Çocuğun yanıtını
genişleterek model olun.)

-**"At."**

(Çocuk yanıt vermezse
çocuğa model olun.)

-**"At."**

Çocuk doğru ya da
eksik yanıt verir.

-**"Beyaz at koşuyor."**

Çocuğun yanıtını
genişleterek ona model
olun.

Şekil 1. Doğru Soru Sorma Basamakları

Daha önce de belirttiğimiz gibi; çocuklar onlara sorduğunuz ve cevabını zaten bildiğinizi düşündükleri soruları cevaplamaya kendilerinin test edildiklerini düşündükleri için istekli olmayabilirler. Örneğin, çocuğun zaten elinde olan ve her gün okula gelirken getirdiği çantayı işaret edip **"Bu çanta senin mi?"** diye sorduğunuzda, çocuk cevabı bildiğinizi ve onu konuşturmaya çalıştığınızı düşünerek **"Benim."** cevabını vermeyebilir. Bunun yerine beslenme saatinde çocuğa süt vermeyi unutmuş gibi yaparak **"Kimin bardağında süt yok?"** diye sorarak çocuktan **"Benim."** cevabını almak daha mümkün olacaktır.

Doğru sorular sorma stratejisinde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta, çocuğa soru sorulduktan sonra çocuğun cevap vermesi için aşağı yukarı 3-5 saniye beklemek gerektiğidir. Bu bekleme sırasında çocuktan cevap beklediğimize ilişkin ipuçları (gözlerinin içine bakmak, kaşlarınızı kaldırmak, başınızla onaylama hareketi yapmak vb.) vermeniz onu cesaretlendirecektir. Daha önce de sözü edildiği gibi, çocuk cevap vermezse ya da eksik veya hatalı cevap verirse seçenek sunma stratejisini kullanmayı tercih ederek çocuğa ipucu sunabilir ya da doğrudan model olabilirsiniz. Bir önceki sayfada yer alan örneğe dönersek, çocuk doğru cevap verdiğinde ise ayrı pekiştirici vermek yerine doğal pekiştirici olarak çocuğa sütü vermek yeterli olacaktır. Böylece çocuk istediklerini dili kullanarak elde edebileceğini kavrayarak dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğrenmeye başlayacaktır.

2.Yanıt yok.

4.Kirazlara doğru bakar.

1.Ne istiyorsun?
(3-5 saniye bekler.)

3.Çay mı, kiraz
mı istiyorsun?
(Seçenek sunar.)

5.Kiraz istiyorum.
(Model olur.)

Doğru soru sormada bir diğer önemli nokta, çocuğa çok genel sorular sormamaktır. Küçük yaş grubundaki çocuklar çok genel sorular sorulduğunda, soruyu nereden cevaplamaya başlayacaklarını bilemeyebilirler.

Ayşe, içine kapanık, kendini ifade etmekte zorlanan ve akranları ile iletişim kurmada ve sürdürmede sınırlılığı olan bir çocuktur. Burcu öğretmen, Ayşe'nin ilgisini takip etmiş ve Ayşe'nin çiftlik oyunu oynayan Ali'ye doğru baktığını fark etmiştir.

2. Herhangi bir yanıt yok.

1. Ayşe ne ile
oynamak istiyorsun?
(3-5 sn bekler.)

3. Çiftlik oyunu
oynamak istiyorum.
(Model olur.)

Örneğin; "Bugün evde neler yaptın?", "Şimdi ne yapmak istersin?" vb. genel sorular çocukla kurduğunuz iletişimi olumsuz yönde etkileyebilir. Bunun yerine çocuğun ilgilenmekte olduğu durum ile ilgili açık uçlu, ancak genel olmayan yani belirli bir konu ile ilgili sorular sormak daha uygun olacaktır. Buna ek olarak, çocuğa sorulan soruların onun dil gelişim seviyesine uygun ve net olması da oldukça önemlidir

Örneğin; çocuğun evcilik oyununu gözlemlerken **“Ne yapıyorsun?”**, **“Kucağında ne var?”** ya da oynamakta olduğu etkinliğe katılarak **“Benim bebeğimin uykusu geldi, ne yapayım?”** vb. sorular sorup, sonrasında çocuğun tepkisini 3-5 saniye kadar bekleyip, cevap gelmediğinde **“Burada beşik var.”** diyerek cevap için çocuğa ipucu verebilirsiniz. Çocuk hâla cevap vermezse **“Bebeğimi beşikte uyutayım.”** diyerek ona model olabilirsiniz. Çocuk doğru cevap verdiğinde ise (**“Uyu.”** vb. dediğinde) **“Evet, bebeğimi uyutayım.”** diyerek çocuğun verdiği cevabı genişletebilirsiniz.

